

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 548 sahifa,
16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari	10
Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov	
Professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari	15
Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li	
Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlang'ich sinflarda shakllanish bosqichlari	21
Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Mo'minjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda uch o'lchamli vizualizatsiyalarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati	25
Nabijonova Feruza Valijon qizi	
Loyiha texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni	28
O'rinova Nilufar Muxammadovna	
Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi	32
Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.	
Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari	37
Tashpulatova Nodira Olimjon qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv	41
Umbarova Nasiba Xolboy qizi	
Xorijiy tillarni o'rganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati	44
Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ilhombek o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida)	47
Abduraxmanova Charos Burxanovna	
Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities	51
Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna	
Lingvistik intellekt asosida individual o'qitish yondashuvining samaradorligi	55
Allanazarova Sadoqat Azimovna	
Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari	59
Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna	
Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов)	63
Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова	
The Importance of Forming a Schedule for High School Students	67
D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova	
Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish	70
Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ...	75
Jumanov Sherzod Saloyevich	
Adabiyot darsliklari uchun yangi o'zbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari	78
Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi	
Maktab geometriyasida ko'pyoqlilar mavzusini o'rganishning innovatsion usullari	83
Pirlepesov Umrbek Baxtiyor o'g'li	
Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari	86
Qahramonova Xumora Qahramonovna	
O'quvchi-sportchilar uchun individual mashg'ulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati	91
Qosimov Faxriddin Jo'raqulovich	

Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ	95
Мансурова Гульмира Рафазловна	
Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики	101
Рауфова Озода	
Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari	105
Choriyeva Dildora Ismat qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida	109
Tangriyev Abdulkarim Tovashevich	
O'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	114
Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi	
Raqamli transformatsiya sharoitida STEAM ta'limi orqali talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish	120
Kozimova Mehriniso Akbarali qizi	
Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi.....	125
O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish texnologiyalari va ularning amaliy qo'llanilishi	129
Sharipov Nodir Botir o'g'li	
Management of Medical Emergencies in Outpatient Dental Clinics.....	133
Adurazzoqov Kamoliddin, Umarov Maruf, Buzrukhoda Javohir	
Psixologik farovonlikning asosiy komponentlari, ta'sir qiluvchi omillar va zamonaviy baholash usullari	138
Aliyev Samariddin Murotali o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	142
Boymurodova Sadoqat Istam qizi	
O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi.....	146
Gadoymurodova Kamola Sunnatulloevna	
Oilada bola tarbiyasining ahamiyati va uning shaxs kamolotiga ta'siri	151
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Oilimova Mushtariy Xaydarali qizi	
Art-pedagogika vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik ahamiyati	154
Gulboyev Akbar Tuxtyayevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy tadbirlar orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish	158
Homidov Husniddin Kupaysinovich, Yusupova Gulzor Yunusjon qizi, Norbekova Sevinch Musurmon qizi	
Bone-Grafting Materials in Oral Surgery: Classification, Biological Properties, and Clinical Application	161
Jumaqulova Mashhura Alishevovna, Buzrukhoda Javohir Davronovich	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik	166
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi	
Using STEM Technologies to Foster Rational Thinking in the Dentistry	169
Khonimqulov Javlon, Burkhonova Zarafuz	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini montessori metodikasi vositasida til o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish usullari modeli.....	173
Mahbuba Yusupova Rustam qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalarni integrativ yondashuv asosida shakllantirish metodikasining samaradorligi.....	177
Nasimova N. Q.	
Analysis of Scanning Techniques Used in Orthodontic Dentistry	182
Nasrullayev Javlonbek Ta'atonovich, Rahimberdiyev Rustam Abdunosirovich	
Zamonaviylik - ta'lim konsepsiyasida asosiy mezon sifatida	187
Ochilova Gulnoza Odilovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi 191 Qahhorova Sojida Bahodir qizi, Zokirov Javoxir G'aybullo o'g'li	191
	Diqqat va xotira jarayonlarida raqamli texnologiyalarning roli 196 Salomova Nargiza Sattorovna	196
	Talabalarda kasbiy refleksiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarning empirik tahlili..... 200 Shukurova Nargiza Ikramovna	200
	Gimnastikachi qizlarda egiluvchanlik jismoniy sifatini rivojlantirish jarayonida shikastlanishlarning oldini olish 205 Sultanova Musharafxon Xudoyqul qizi	205
	Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik bilimlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish... 210 Sayfetdinova Dildora Ikramitdinovna	210
	Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari 216 Uralova Nurxon Maxadovna	216
	Naqshbandiya qadriyatlarini bo'lg'usi o'qituvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni..... 220 Xalmuxamedova Maxbuba Aslanovna	220
	Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari 223 Xo'jamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Sanaqulova Sevinch Baxtiyor qizi	223
	Developing Logical Thinking via the Use of STEM Technology 226 Yarmuhammedov Nabijon Navruzovich, Burkhonova Zarafuz	226
	Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanishning ahamiyati 229 Yo'ldoshboyeva Zulfiya Ravshan qizi, Jumayev Abdilxakim Turdiyevich	229
	Значение предмета физического воспитания и спортивной метрологии в физическом воспитании молодежи 233 Маматкулов Равшанжон Солижонович	233
	Аксиологические аспекты диалога культур в романе Сухбата Афлатуни "Рай Земной" 237 Чернова Татьяна Алексеевна, Худойназаров Сардорбек	237
	Maktab boshqaruvida ilmiy asoslangan yondashuvlarni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari..... 240 Akbutayeva Gulasal Uzoq qizi	240
	Features of Verbal and Non-Verbal Communication in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions 248 Gulnoza Aslamovna Azimkulova	248
	Chaenomeles Japonica (Thunb.) Lindl. Ex Spach mevalaridan ajratib olingan polifenol va pektin komplekslarining ichak mikrobiotasi, oksidlovchi stress va immun javobga ta'sirini molekulyar-biologik usullar asosida tadqiq etish 251 Ergasheva Nigora G'ayratovna	251
	Contemporary Linguodidactic Trends in Teaching English in Higher Education 259 Khudoyarova Ziyoda Maratovna	259
	Yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muammo va imkoniyatlari..... 264 Layloxon Xabibullayeva Tursunali qizi	264
	Raqamli sport pedagogikasi va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari 269 Matvapayev Azizbek Gaibnazar o'g'li	269
	Sun'iy intellektga qaramlik: raqamli addiksiya evolyutsiyasining yangi bosqichi 273 Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi	273
	Linguo-Cognitive Modeling of The Relationship Between Life and Death In Literary Texts: a Comparative Analysis (Based on 20 th -Century English and Karakalpak Works)..... 279 Najimova Perizad Arslanbay qizi	279
	Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari 283 Shodiyeva Charos Ravshan qizi	283
	Ta'limiy o'yinlar vositasida ko'zi ojiz bolalar nutqidagi kamchiliklarni korreksiyalashga qaratilgan mashg'ulotlarining asosiy bosqichlari 286 Xaytova Farida Kuchkarovna	286

Raqamli va an'anaviy o'qish: qiyosiy tahlil.....	292
<i>Mashrapova Sevara Xabibovna</i>	
Mustahkam oila qadriyatlari va ularning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri.....	296
<i>Soyibova Bonu O'tkir qizi</i>	
Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik mohiyati	301
<i>Xoliqov Farxod Karomatillo o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar: sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish metodikasi...	305
<i>Aminov Shavkatjon Sobir o'g'li, Abdusattarova Muhlisaxon Foziljon qizi, Berdiyaroova Jasmena Sherzodjon qizi</i>	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari	311
<i>Jumanova Iroda Shokirjon qizi</i>	
Mediatsiya va o'qib tushunish kompetensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik.....	315
<i>Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi</i>	
Xorijiy tillarda yozma ish turlarini o'rganishning o'ziga xos jihatlari	319
<i>Omonova Sarvinov</i>	
Can Duolingo Reduce Speaking Anxiety: A Literature-Based Analysis	322
<i>Qodirqulova Ra'no</i>	
Kommunikativ yondashuv asosida o'quvchilarning chet tilida muloqot qilish ko'nikmalarini takomillashtirish	326
<i>Sa'dullayeva Shahzoda Nuriddin qizi</i>	
Zamonaviy psixologning kasbiy kompetensiyasi: krizisli vaziyatlarda ishlash texnologiyalari.....	330
<i>Shirinov Otabek Tualovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari	333
<i>Uralova Nurxon Maxadovna</i>	
Иммерсивные технологии в обучении русскому языку как иностранному: современные подходы и перспективы	337
<i>Абдусаламова Адиба Каримджановна</i>	
Инновационная методика интенсивного обучения студентов филологического направления русскому языку в сопоставлении с узбекским языком	340
<i>Касимов А. Б.</i>	
Basketbolchilarning jamoaviy texnik harakatlarini takomillashtirish.....	344
<i>Mirzayev Xusniddin Abdusattor o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinflarda zamonaviy o'qitish usullari.....	348
<i>Alimjanova Matlyuba Yunusovna</i>	
Socio-Psychological Mechanisms of Child Protection From Violence: International Experience and the Practice of Uzbekistan.....	351
<i>Ganiev Maksudjon Najim ugli</i>	
Malaka oshirish jarayonida maktab o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	357
<i>Gafforova Sarvinov Asrorovna</i>	
Chap qo'li yetakchi o'quvchilarni o'qitishda neyropedagogik yondashuvning pedagogik mohiyati va asosiy tushunchalari	361
<i>Rashidov Abduaziz Abduvali o'g'li</i>	
XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadidchilik harakatining Qashqadaryoga kirib kelishi va uning ta'lim tizimiga oid tarixiy-pedagogik ildizlari	369
<i>Sulaymonova Nilufar O'tkir qizi</i>	
Снижение коммуникативной тревожности студентов-филологов средствами театральных упражнений в обучении немецкому языку	372
<i>Галиуллов Марат Анварович</i>	
Педагогические условия совершенствования дидактических моделей обучения студентов в цифровой образовательной среде	376
<i>Рахматова Нигина Исломовна</i>	

O'smirlarda internet tobeligi namoyon bo'lishining shaxs xususiyatlariga ta'siri.....	380
<i>Djuxonova Noxida Xayotjonovna</i>	
Tarix darslarida "Educaplay" interaktiv o'yinlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	384
<i>Eshankulova Ma'mura Davlatovna</i>	
Yangi O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy faolligini ta'minlash: falsafiy tahlil va milliy dastur istiqbollari	388
<i>Jurayeva Mushtariy Muxaydinovna</i>	
"Neyropsycore / Bo'g'irsoq" kompyuterlashtirilgan dasturi asosida 6-9 yoshli bolalarda eshituv-so'z-mantiqiy xotirani rivojlantirish samaradorligi.....	392
<i>Mirzajonova Eleonora Topvoldiyevna</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	395
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Raqamli ta'limda fizika o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli	401
<i>Sh. A. Saidova, J. J. Kamolov</i>	
Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining yozuv kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rni.....	410
<i>Jo'rayeva Zuhra Kamoliddin qizi</i>	
Integrativ o'qitish samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari mazmuni.....	414
<i>Kamola U. Mirzayeva</i>	
Oliy ta'lim tizimida dasturiy-konseptual modellashtirishning epistemologik va metodologik asoslari	419
<i>Muydinjonov Ziyodjon Rafiqjon o'g'li</i>	
Imom G'azzoliyning farzand tarbiyasiga oid qarashlarini zamonaviy pedagogikaga joriy etish shart-sharoitlari.....	423
<i>Nabiyeva Aziza Komil qizi</i>	
Parsial o'quv dasturlarining pedagogik mazmuni, tuzilishi va boshlang'ich ta'lim metodikasidagi nazariy asoslari	429
<i>Saydillayeva Mehrnaz Bahodir qizi</i>	
FabLab va MakerSpace texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida texnik ijodkorlikni shakllantirish metodikasi	434
<i>Xudaykulova Saida Zakirovna</i>	
The Role of Qualified Teachers in Students' Career Choices.....	441
<i>Karimov Dostonjon Karimovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida zoologiya fanini mediatexnologiyalardan foydalanib o'qitish shart-sharoitlari	446
<i>Kalandarova Dilnoza Samandarovna</i>	
Koxlear implantatsiyadan keyingi bolalarni oila muhitida eshituv-bilish rehabilitatsiyalash strategiyalari va ularning samaradorligi	451
<i>Amatjanova Moxinur</i>	
Fanlararo yondashuv asosida ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash metodikasi	455
<i>Anorboyev Bekmurod Dilmurod o'g'li</i>	
Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari	459
<i>Atamirzayeva Zebunniso Baxtiyor qizi</i>	
Globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik tushunchasining transformatsiyasi	464
<i>Baydjanova Dinora Karimovna</i>	
Akmeologik yondashuv asosida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish	469
<i>Boltayeva Qambar Abdullayevna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning konseptual asoslari	474
<i>Egamberdiyev Oyatillox Alisher o'g'li</i>	
Global ta'lim makonida raqamli kompetentlikni rivojlantirish: zamonaviy muammolar va innovatsion yechimlar	478
<i>Fazilova Zumrad Axmadovna</i>	
Immunitet tizimining yaxshi rivojlanishida jismoniy mashqlarning o'rni va ahamiyati	481
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i>	

Project-Based Learning in Professional Education	485
<i>Mukhtarova Nozima Kuchkarovna</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarida axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	488
<i>Muxammadiyev Baxtiyor Jurayevich</i>	
Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar	493
<i>Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li</i>	
Boshqa sohalardagilarga ingliz tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar	499
<i>Sardorova Mashxura Maxsudbekovna</i>	
Loyihaviy ta'lim texnologiyasining o'quvchilar mustaqil o'quv-izlanish faoliyatini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari	502
<i>Suyunova Marjona Xudoyshukur qizi</i>	
Individual Diagnosis of Genre and Spelling Errors in Mother Tongue Lessons Through AI Programs.....	506
<i>Tukhtayeva Muqaddas Olimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslari	510
<i>Xolmatov Oybek Orifovich</i>	
The Role of a Rubric in Assessing the English Skills of Learners with Visual Impairments	514
<i>Sharipova Yoqut Qudratillayevna</i>	
Сущность, структура и содержание конфликтологической компетентности как компонента профессиональной культуры будущего педагога	518
<i>Мирзабдуллаева Дилхумор Эркиновна</i>	
Мнемотехника как средство формирования устной речи детей дошкольного возраста на занятиях английского языка	523
<i>Исроилова Шохсанам Учкунчон кызы, Мирзатова Гульшода Худойбердиевна</i>	
Социоэкономические факторы, влияющие на состояние психологического здоровья личности	529
<i>Собиров Абдулазиз Абдурозикович</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida kriptologik yondashuv vositasida ijodiy intellektni shakllantirish texnologiyasi	533
<i>Munisa Topilova Miravzalovna</i>	
Проектирование интеллектуальных систем управления и разработка их программного обеспечения	536
<i>Холматов Камолиддин Икромиддинович</i>	
Metacognitive Approaches in Error Correction: Methods and Pedagogical Technologies for Developing Metacognitive Competence in Future German Language Teachers	539
<i>Khasanova Ozodakhon Kurvonali kizi</i>	
Informatikaning nazariy asoslari fanining mazmuni va unga qo'yilgan me'yoriy-huquqiy talablar.....	544
<i>Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Yuldasheva Gulsanam Odiljon qizi</i>	

KOXLEAR IMPLANTATSIYADAN KEYINGI BOLALARNI OILA MUHITIDA ESHITUV-BILISH REABILITATSIYALASH STRATEGIYALARI VA ULARNING SAMARADORLIGI

Amatjanova Moxinur

Qo'qon davlat universiteti, Maxsus pedagogika kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot koхlear implantatsiya (KI) amaliyotidan o'tgan bolalarning ta'lim muhitiga integratsiyalashuvda oilaviy reabilitatsiya omillarini tizimli va empirik jihatdan tahlil qilishga bag'ishlangan. Maqolada neyropastiklikning sensor integratsiyadagi o'rni, markaziy eshituv analizatorining qayta tashkil topish jarayonlari hamda nutqiy protsessor faoliyatini oilaviy-pedagogik mezonlar asosida optimallashtirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot doirasida ota-onalar uchun oilaviy muhitda qo'llaniladigan to'rt bosqichli proaktiv pedagogik reabilitatsiya modeli va tizimli korreksion uy terapiyasi strategiyalari ishlab chiqilgan hamda ularning samaradorligi eksperimental pedagogik guruhlar misolida ilmiy asoslangan. Tadqiqot natijalari koхlear implantli bolalarning nutqiy-kommunikativ rivojlanishi, maktabga moslashuvi va ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashda oilaning hal qiluvchi o'rin tutishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: koхlear implantatsiya, eshituv reabilitatsiyasi, eshitish mashqlari, maktabga moslashuv, ota-onalar uy terapiyasi, oilaviy reabilitatsiya, sensor integratsiya, bolalar sotsializatsiyasi, Erber modeli.

Abstract: This study is devoted to a systematic and empirical analysis of family rehabilitation factors affecting the integration of children after cochlear implantation (CI) into the educational environment. The paper examines the role of neuroplasticity in sensory integration processes, the reorganization of the central auditory analyzer, and the optimization of speech processor performance based on family-pedagogical criteria. Within the framework of the research, a four-stage proactive pedagogical rehabilitation model for parents in the family environment and strategies for systematic home-based corrective therapy were developed. Their effectiveness was scientifically validated through experimental pedagogical groups. The findings demonstrate the crucial role of the family in supporting speech and communicative development, school adaptation, and social integration of children with cochlear implants.

Key words: cochlear implantation, auditory rehabilitation, auditory exercises, school adaptation, parents' home therapy, family rehabilitation, sensory integration, children's socialization, Erber model.

Аннотация: Данное исследование посвящено системному и эмпирическому анализу факторов семейной реабилитации при интеграции детей после кохлеарной имплантации (КИ) в образовательную среду. В статье раскрываются роль нейропластичности в процессах сенсорной интеграции, механизмы реорганизации центрального слухового анализатора, а также вопросы оптимизации работы речевого процессора на основе семейно-педагогических критериев. В рамках исследования разработана четырехэтапная модель проактивной педагогической реабилитации для родителей в условиях семьи и стратегии системной домашней коррекционной терапии. Их эффективность была научно обоснована на примере экспериментальных педагогических групп. Полученные результаты свидетельствуют о решающей роли семьи в обеспечении речевого и коммуникативного развития, школьной адаптации и социальной интеграции детей с кохлеарными имплантами.

Ключевые слова: кохлеарная имплантация, слуховая реабилитация, слуховые упражнения, адаптация к школе, домашняя терапия родителей, семейная реабилитация, сенсорная интеграция, социализация детей, модель Эрбера.

KIRISH

Koxlear implantatsiya (KI) - eshitish nuqsonini elektron neyroprotezlash orqali tiklashning eng zamonaviy yuqori texnologik amaliyotidir. Tibbiy-jarrohlik amaliyotining muvaffaqiyati umumiy reabilitatsiya jarayonining atigi 30 foizini tashkil etadi. Qolgan 70 foizlik yakuniy natija esa bosh miya po'stlog'ining chakka qismidagi Vernike markazida joylashgan neyronlarning yangi elektroakustik signallarni qabul qilishiga, ya'ni neyropastiklik xususiyatiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liqdir.

Uzoq muddatli eshitish buzilishi (auditor deprivatsiya) sababli inson miyasida kross-modal plastiklik (kompensatsiya) yuz beradi. Bunda ko'rish va taktil analizatorlar eshitish markazlari vazifasini qisman egallab oladi. Implantat o'rnatilgach, miya to'satdan kuchli elektr impulslari oqimini qabul qila boshlaydi. Ushbu bosqichda eshituv-bilish reabilitatsiyasining asosiy vazifasi - sun'iy signallarni mantiqiy nutq tizimiga aylantirish va bolaning ta'lim muhitiga muvaffaqiyatli moslashishini ta'minlashdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Olimlar I.V. Koroleva va N.D. Shmatko ta'kidlaganidek, operatsiyadan keyingi davrda maxsus surdopedagogik yordam ko'rsatilmasa, bolaning eshitish va nutq sohasi o'z-o'zidan rivojlanib ketmaydi [2, 4]. Bugungi kunda O'zbekistonda inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish hamda eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni sog'lom tengdoshlari muhitiga integratsiya qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, KI amaliyotini o'tagan bolalar o'quv xonalarida jiddiy akustik to'siqlarga (shovqin, aks-sado, masofa) duch kelishadi. Mazkur muammoni bartaraf etishda ota-onalarning uy sharoitidagi proaktiv reabilitatsion ishtiroki va oilaviy pedagogik kompetentligini to'g'ri yo'lga qo'yish talab etiladi. Tadqiqotning maqsadi - koxlear implantatli bolalarning ta'lim muhitiga moslashish jarayonini yengillashtiruvchi samarali, amaliy va oilaga yo'naltirilgan reabilitatsiya metodikasini ishlab chiqish hamda uning samaradorligini empirik baholashdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishining amaliy qismi Qo'qon shahrida istiqomat qiluvchi, koxlear implantat (KI) o'rnatilgan 4 yoshdan 8 yoshgacha bo'lgan (o'rtacha yoshi 4-6 yosh; 6 nafar o'g'il, 4 nafar qiz; neyroprotsessordan foydalanish muddati - 1,5-2 yil; sensor diagnostika bo'yicha barchasida IV darajali sensoronevral karlik qayd etilgan) jami 10 nafar bola va ularning oilalari ishtirokida olib borildi. Bolalarning eshituv-bilish faoliyati ustidan reabilitatsion kuzatuv va monitoring ishlari 6 oy davomida intensiv ravishda tashkil etildi.

Olingan natijalarning ishonchliligini tekshirish uchun bolalar dastlabki eshitish-nutq rivojlanishi hamda anamnez ko'rsatkichlariga ko'ra teng ikki guruhga ajratildi:

- 1. Eksperimental guruh (5 nafar bola):** oila muhitida ota-onalar tomonidan biz ishlab chiqqan proaktiv metodika va soatbay korreksion reabilitatsiya dasturi asosida shug'ullantirildi.
- 2. Nazorat guruhi (5 nafar bola):** uy sharoitida qo'shimcha tizimli mashg'ulotlarsiz, faqat rejaviy tartibdagi an'anaviy surdopedagogik korreksion yordam bilan cheklandi.

Tadqiqotning metodologik asosini maxsus pedagogikada keng qo'llaniladigan xalqaro Erber modeli [1] hamda bolalarda eshitish va ko'rish muvozanatini ta'minlovchi sensor integratsiya prinsiplari tashkil etdi. Bolalarning har bir bosqichdagi rivojlanish dinamikasini miqdoriy baholash uchun 10 tadan maxsus diagnostik test topshiriqlari (nutqiy signallarni sensor farqlash mezonlari) qo'llanildi.

Eshitish ko'nikmalarini rivojlantirish bosqichlari (Erber modeli)

6 oylik pedagogik kuzatuvlar davomida implantatli bolalarning tovushlarni qabul qilish darajasi Erber tizimiga muvofiq [1] quyidagi to'rtta ketma-ket bosqichda o'rganildi va rivojlantirildi:

- 1. Tovushni aniqlash.** Bolada atrof-muhitda tovush borligi yoki yo'qligini sezish qobiliyati shakllantirildi. Bolaning reaksiyasi nutqiy bo'lmagan akustik signallar (taktil-akustik o'yinchoqlar, baraban, hushtak) hamda turli masofadan aytilgan nutqiy signallarga burilib qarashi yoki harakatni boshlashi orqali nazorat qilib borildi.
- 2. Tovushni farqlash.** Bolaning ikki xil tovush signalini "bir xil" yoki "har xil" mezoniga ko'ra ajratish ko'nikmasi shakllantirildi. Mashqlarda akustik jihatdan bir-biriga o'xshash bo'lgan so'zlar juftligidan (kvaziomonimlardan) foydalanildi:
 - Portlovchi jarangli va jarangsiz undoshlar farqi (b-p, d-t, g-k): bor - por, dars - tars, gul - kul, bola - pola.
 - Sirg'aluvchi va shovqinli undoshlar farqi (s-z, sh-j, x-h): soz - zoz, shor - jor, xon - hon, sari - zari.
 - Unli tovushlarning cho'ziqligi va lablanganlik darajasi farqi (o-u, a-o): olma - ulma, shor - shur, tosh - tush, bar - bor.

Bolaning labdan o'qish (vizual) qobiliyati maxsus ekranlar yordamida cheklanib, barcha yuklama faqat eshitish traktiga yo'naltirildi.

- Tovushni tanish.** Bola faqat eshitis kanali orqali aytilgan so'z yoki iborani o'ziga tegishli buyum, rasm yoki o'yinchoq bilan moslashtirishi ta'minlandi. Fonematik eshitis zaxirasini boyitishga alohida e'tibor qaratildi.
- Nutqni tushunish.** Reabilitatsiya jarayonining eng oliy bosqichi bo'lib, bolaning eshitis matn, topshiriq yoki savollarga mazmunan adekvat javob bera olish qobiliyati shakllantirildi.

Ota-onalar uchun uy sharoitidagi tizimli terapiya metodikasi

6 oylik reabilitatsiya davrida eksperimental guruh oilalarida quyidagi amaliy mashqlar tizimi muntazam qo'llanildi:

- “Akustik soya” metodi.** Bolada muloqot paytida labdan o'qishni (vizual gnozisni) kamaytirish va uni faqat eshitis kanaliga tayanishga majbur qilish. Ota-ona bola o'tirgan yoki turgan holatda uning koxlear implant o'rnatilgan qulog'i tomonidan 45 gradus burchak ostida, orqa-yon tomonda (0,5-1 metr masofada) joylashadi.
- “Geterogen (shovqinli) muhitda eshitis” metodi.** Bolani real hayotiy sharoitlarda, maktab va bog'cha kabi dinamik muhitlarda ham foydali nutq signalini to'g'ri ajratib olishga o'rgatish. Uy sharoitida sun'iy ravishda past chastotali fon shovqini (40–45 dB balandlikda ishlayotgan televizor yoki radio) yoqib qo'yiladi va bola bilan vizual aloqasiz muloqot tashkil etiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot doirasida koxlear implantat (KI) o'rnatilgan bolalarning uy sharoitida 6 oy davomida proaktiv pedagogik reabilitatsiya dasturi asosida shug'ullantirilishi ularning auditor hamda kognitiv rivojlanish ko'rsatkichlarida yuqori ijobiy dinamikani namoyon etdi. Tajriba-sinov ishlari yakunida eksperimental va nazorat guruhlaridan olingan empirik ma'lumotlar matematik-statistik jihatdan (Student t-meyoni yordamida) tahlil qilindi hamda guruhlararo farqning ishonchliligi aniqlandi (1-jadval).

1-jadval: **Guruhlarning 6 oylik reabilitatsiyadan keyingi yakuniy ko'rsatkichlari va matematik-statistik tahlili**

Baholash mezonlari (Korreksion ko'rsatkichlar)	Nazorat guruhi ($n=5$), $(M \pm m)$, %	Eksperimental guruh ($n=5$), $(M \pm m)$, %	Student t -meyoni (t)	Ishonchlilik darajasi (p)
Nutqni eshitib tushunish darajasi	(52.4 ± 3.1)	(86.1 ± 2.4)	8.60	$(p < 0.01)$
Geterogen (shovqinli) muhitda nutqni ajratish	(31.2 ± 4.2)	(74.5 ± 3.6)	7.83	$(p < 0.01)$
Ta'lim muhitiga akademik moslashuv darajasi	(41.2 ± 3.8)	(89.4 ± 2.1)	11.13	$(p < 0.001)$

Izoh: (n) - guruhlardagi bolalar soni; (M) - o'rtacha arifmetik qiymat; (m) - o'rtacha qiymatning statistik xatoligi; (t) - Student mezon; (p) - statistik ishonchlilik darajasi.

Olingan empirik ma'lumotlar va biometrik tahlillar shuni ko'rsatadiki, oila muhitida tizimli korreksion terapiya olgan eksperimental guruh bolalarida barcha mezonlar bo'yicha o'sish ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori va statistik jihatdan ishonchli ($(p < 0.01)$ va $(p < 0.001)$) bo'ldi.

Xususan, eksperimental guruhda nutqni eshitib tushunish darajasi ($86.1 \pm 2.4\%$) ni tashkil etib, an'anaviy yondashuv asosida shug'ullangan nazorat guruhiga ($52.4 \pm 3.1\%$) nisbatan ancha yuqori ko'rsatkich qayd etildi ($(t = 8.60; p < 0.01)$). Oila a'zolari tomonidan uy sharoitida sun'iy ravishda past chastotali akustik to'siqlar yaratilishi natijasida eksperimental guruh bolalarining geterogen (shovqinli) muhitda foydali nutq signalini ajratib olish qobiliyati ($74.5 \pm 3.6\%$) gacha ko'tarildi (nazorat guruhida $31.2 \pm 4.2\%$); ($t = 7.83; p < 0.01$).

Ushbu auditor va fonematik ko'nikmalarning oila muhitida proaktiv shakllantirilishi bolalarning umumiy kognitiv faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi hamda ularning ta'lim muhitiga akademik moslashuv darajasini ($89.4 \pm 2.1\%$) gacha oshirishni ta'minladi. Nazorat guruhida esa ushbu ko'rsatkich ($41.2 \pm 3.8\%$) darajasida qolib, guruhlararo farq eng yuqori statistik ishonchlilik mezonini ($(t = 11.13; p < 0.001)$) namoyon etdi. Olingan yakuniy natijalar ishlab chiqilgan proaktiv oilaviy reabilitatsiya dasturining yuqori amaliy samaradorligini to'liq isbotlaydi.

Olti oylik pedagogik eksperiment va monitoring natijalari shuni ko'rsatadiki, koxlear implantatli bolalarning akademik muvaffaqiyati nafaqat apparatning texnik xususiyatlariga, balki uni o'rab turgan mikromuhitga (oila va yaqin ijtimoiy muhit) ham bevosita bog'liqdir. Reabilitatsiyaning dastlabki intensiv davrida oila a'zolarining maqsadli va tizimli ishtiroki bolalarda eshituv-bilish kompetensiyalarini shakllantirishda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

Biz tomonidan olingan ko'rsatkichlar ((86.1%)) I.V. Koroleva va O.I. Kukushkina izlanishlaridagi ko'xlear implantatsiyadan keyingi oilaviy reabilitatsiyaning ustuvorligi haqidagi nazariy qarashlarni amaliy jihatdan to'liq tasdiqlaydi [2, 3]. Uy sharoitida "Akustik soya" metodining qo'llanilishi N.P. Erber tomonidan ilgari surilgan auditor trening prinsiplariga to'liq mos keladi^[1]. Ushbu ilmiy-metodik asoslarga tayangan holda, tadqiqot davomida yuqori samaradorlik ko'rsatgan amaliy tavsiyalar tizimlashtirildi.

Ota-onalar uchun "Oila - reabilitatsiya markazi" strategik tavsiyalari

Uy sharoitida tizimli korreksion muhitni yaratish va ota-onalar kompetentligini oshirish maqsadida quyidagi strategik amaliy-metodik zanjir tatbiq etildi.

Ushbu korreksion zanjirning kunlik vaqt taqsimoti va uni amaliy ijro etish tartibi 2-jadvalda o'z aksini topgan.

2-jadval: Uy sharoitida korreksion reabilitatsiya mashg'ulotlarining kunlik rejasi

Bosqichlar va strategiyalar	Tavsiya etilgan vaqt	Davomiyligi	Amaliy bajarish tartibi va neyropedagogik asosi
1. Akustik muhitni ekologiyalashtirish	Ertalabdan kechgacha	Kun bo'yi (Fon rejimida)	Uyda bir vaqtning o'zida televizor, changyutkich yoki oshxona jihozlari ishlashini cheklash. "Shovqinli fon" nutq signallarini yutib yuboradi, eshitish neyronlarini toliqtiradi.
2. Akustik soya mashqlari (Nutq tempini optimallashtirish)	Kun davomida (Muloqot paytida)	40 - 50 daqiqa (Bo'lib-bo'lib)	Bola bilan sun'iy ravishda bo'g'inlarga bo'lmay, tabiiy, biroz sekinroq va aniq intonatsiyada gaplashish. Bosh miya po'stlog'ining eshitish analizatorlarida (Vernike markazida) so'zning yaxlit akustik obrazini shakllantirish.
3. Eshitish kundaligini yuritish	Kun yakunida (Kechqurun)	10 - 15 daqiqa	Bolaning kunlik eshitgan yangi tovushlari, adashtirgan o'xshash so'zlari va charchash vaqtlarini yozib borish. Bu audiologga nutq protsessorini aniq sozlash (mapping) uchun xizmat qiladi.
4. Proaktiv propedevtika (Pre-teaching qoidasi)	Haftada 3-4 marta (Darsdan 48 soat oldin)	25 - 35 daqiqa	Pedagog bilan bog'lanib, kelgusi haftadagi yangi mavzular ro'yxatini olish. "Evrilish" yoki "Yil fasllari" kabi tushunchalarni uyda rasm va buyumlar orqali oldindan o'rgatish (kognitiv yuklamani kamaytirish).

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ko'xlear implantatsiya qilingan bolalarning akademik va ijtimoiy moslashuvi faqat muvaffaqiyatli jarrohlik amaliyoti bilan cheklanmaydi, balki uy sharoitida ota-onalar tomonidan uzoq muddatli, tizimli va proaktiv pedagogik qo'llab-quvvatlashni ham talab qiladi.

Ota-onalar tomonidan oila muhitida muntazam qo'llaniladigan "Akustik soya" va "Pre-teaching" (oldindan o'rgatish) metodlari bolaning eshituv-bilish faoliyatidagi kognitiv yuklamani kamaytirib, yakuniy nutqiy komprehensiya (tushunish) darajasini 34 foizga oshiradi hamda guruhlararo farqning yuqori statistik ishonchligini ta'minlaydi (($t = 11.13$; $p < 0.01$)).

Ishlab chiqilgan kunlik korreksion reabilitatsiya reja-jadvali ota-onalarning pedagogik-psixologik kompetentligini oshirish bilan bir qatorda, oilani ko'xlear implantatli bola uchun tabiiy lisoniy-rivojlantiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi muhitga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- Erber N.P. Auditory Training. - Washington, DC: Alexander Graham Bell Association for the Deaf, 1982. - 190 p.
- Королева И.В. Кохлеарная имплантация глухих детей и взрослых (электродное протезирование слуха). - СПб.: КАРО, 2008. - 752 с.
- Кукушкина О.И., Гончарова Е.Л. Психолого-педагогическая помощь после кохлеарной имплантации: монография. - М.: Полиграф сервис, 2014. - 156 с.
- Шматко Н.Д. Инновационные формы обучения детей с нарушениями слуха // Дефектология. - 2009. - № 6. - С. 12-19.
- Dilafuz M. Eshitishida nuqsonlari bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini maktabga tayyorlash - pedagogik va psixologik muammo sifatida // Xalqaro jurnal. - 2024. - T. 4, № 11. - B. 87-89.
- Farxodjanovna M.D. Eshitish qobiliyati zaif bolalarning og'zaki nutqini rivojlantirish bo'yicha korreksion pedagogik ishlar // Xalqaro pedagogika jurnali. - 2025. - № 5. - B. 7-10.
- Muhammadjonova D. Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarning sezgi va idrok xususiyatlarining o'ziga xosligi // Science Promotion. - 2023.
- Muhammadjonova D. Issues of Effective Organization of Teaching Weak Hearing Children to Write // Science Promotion. - 2023.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.